PRACTICE DICTATION

Društva stvaraju uvjete za pravi napredak kada ulažu u inovacije, obrazovanje i infrastrukturu. To smanju/je mogućnost inflacije jer rast potražnje prati rast ponude. Produktivnost i stabilnost usko su povezane. Inflaciju mogu

uzrokovati i prirodni problemi, a ne samo gospodarske odluke. Cijene rastu kada nedostaje resursa ili je/ proizvodnja otežana zbog prirodnih uvjeta. Održivi razvoj i korištenje resursa pomaže održati stabilne ci-

1. min 160 syll/min

jene. Dugoročni uspjeh ovisi o stabilnosti gospodarstva, a ne o njegovom rastu. Stoga i okoliš ima važnu ulo/gu u razvoju inflacije.

1. min 16 seconds 49 syll/min

COMPETITION TEXT

SECTION C

Inflacija počinje bržim rastom količine novca ili kredita od proizvodnje roba i usluga, ali uzroci infla/cije su mnogo dublji. Povezana je s očekivanjima i strahovima ljudi. Kada ljudi očekuju da će cijene ras-

ti, mijenjaju svoje ponašanje, a kada mnogi to rade, očekivanja postaju stvarnost. Tvrtke podižu cijene kako bi/ pokrile veće troškove, ali podižu ih i zbog zaštite od budućih poskupljenja. Istodobno, radnici traže veće plaće

1. min 160 syll/min

kako bi se financijski zaštitili. Tako se taj ciklus ponavlja. To pokazuje da inflacija nije samo ekonomska pojava, nego i/ dio ljudskog ponašanja. Na nju utječu emocije jednako kao i informacije. Kad ljudi izgube povjerenje u buduću vrijednost

novca žele se zaštititi pa dodatno povećavaju nestabilnost. Rasprava o rastu inflacije često počinje tiho. Inflacija ne po/činje objavom središnje banke ili nekim vidljivim događajem. Ona počinje rasti kroz svakodnevne navike ljudi, kad njihove odluke

2. min 180 syll/min

sve više ovise o očekivanju inflacije i kada se postupno mijenja osjećaj pristupačnosti. Istodobno, troškovi života počinju rasti/ brže od plaća. Inflacija ne pogađa samo ekonomiste i financijske stručnjake. Ona utječe na sva kućanstva, svaku tvrtku i svakoga kome je po-

trebna stabilnost za planiranje budućih aktivnosti. Utječe na odluke radnika, štediša i ulagača. Utječe i na osjećaj sigurnosti koji po/vezuje zajednice. Inflacija nije samo rast cijena. Povezana je s osjetljivom ravnotežom između vrijednosti novca i povjerenja. Vrijedno-

3. min 200 syll/min

st novca ovisi o zajedničkom uvjerenju da će novac vrijediti i sutra te da se može pošteno zamijeniti za nešto stvarno. Kada to povjerenje oslabi, druš/tvo ulazi u nesigurnost. Ova erozija se obično ne primijeti odmah. Ljudi nastavljaju sa svojim životom, ali povjerenje polako nestaje. S vremenom in-

flacija iz ekonomske pojave prerasta u društveno iskustvo. Ljudi počinju drugačije gledati na vrijednost novca, rada i pravednosti. Inflacija je i znak nerav/noteže u društvu, a pojavljuje se kada društvo proizvodi manje nego što troši. Kada potrošnja raste brže od proizvodnje, posljedice su jasne. Gospodarstvo počinje

4. min 220 syll/min

rasti iznad svojih proizvodnih mogućnosti, što dovodi do rasta cijena. Rast se mora temeljiti na stvarnoj proizvodnji, a ne samo na ekonomskom optimizmu. Posljedice se šire/ na sva područja života. Radnik čija plaća svaki mjesec vrijedi manje ne gubi samo novac, nego i osjećaj kontrole. Umirovljenik koji je desetljećima štedio vidi kako vri-

jednost njegove štednje nestaje. Mala tvrtka koja ne može dovoljno brzo podići cijene kako bi pokrila troškove, teško opstaje. Takva iskustva stvaraju frustraciju, a ona mo/že dovesti do nepovjerenja prema novcu, institucijama i drugim ljudima. Tako inflacija postaje više od ekonomskog problema. Ona postaje društveni i moralni izazov.

5. min 240 syll/min

SECTION B

Inflacija tiho preraspodjeljuje bogatstvo radnika prema vlasnicima imovine i drugog financijskog bogatstva. Ta preraspodjela je štetna jer se događa izvan zakona ili javne rasprave. Ka/da cijene rastu nejednako, najveći teret snose oni s najmanje mogućnosti. Osobe s fiksnim prihodima ili bez imovine čija vrijednost raste, gube najviše. Nejednakost među ljudima ras-

te. To djeluje proizvoljno, a osjećaj nepravednosti slabi povjerenje u društvo. Kako povjerenje slabi, raste sklonost brzim ekonomskim odlukama. Najbolji načini suzbijanja inflacije nisu/ brzi. Oni zahtijevaju disciplinu od vođa i strpljenje građana. Kontrola inflacije znači smanjenje potrošnje i pooštravanje kreditiranja. Te mjere su neugodne jer su ljudi već pod pritiskom.

6. min 263 syll/min

Neugoda djelovanja manja je od dugoročne cijene plaćene zbog nedjelovanja. Kada očekivanja uključuju pretpostavku visoke inflacije, preokretanje inflacije zahtijeva puno više rada. Povi/jest različitih zemalja pokazuje da je stabilnost uvijek teže vratiti nego održati. Kada se ljudi osjećaju nesigurno, često reagiraju obrambeno. Brže troše, drže manje gotovine ili traže na-

čine da zaštite imovinu. Tvrtke podižu cijene i prije nego što moraju jer se boje rastućih troškova. Pod pritiskom javnosti vlade ublažavaju situaciju povećanjem potrošnje ili subvencija, što pove/ćava ukupnu potražnju. Svaka od tih mjera sama po sebi može imati smisla, ali zajedno pojačavaju pojavu koja se želi smanjiti. Kada je gospodarstvo stabilno, ljudi planiraju svoju budućnost dugoročno.

7. min 286 syll/min

Mogu štedjeti, ulagati u obrazovanje, razvijati poslovanja ili se pripremati za mirovinu. Kada inflacija ubrzava, budućnost postaje neizvjesna, dugoročni planovi djeluju rizično, a kratkoročna rješenja pre/vladavaju u odlukama. Takva promjena načina razmišljanja slabi produktivnost jer rast i inovacije traže spremnost na ulaganje u budućnost. Inflacija smanjuje kupovnu moć i povjerenje u buduće prilike. Ekonomski uzro-

ci inflacije razlikuju se među zemljama. U nekim zemljama ona počinje zbog prevelike potražnje, u drugima zbog nestašica ili poremećaja u lancu opskrbe. U gospodarstvima čija proizvodnja ovisi o uvozu siro/vina, inflacija nastajr iz vanjskih pritisaka poput promjena u svjetskoj trgovini ili tečaju. U zemljama s domaćom i nereguliranom proizvodnjom, inflacija nastaje zbog neučinkovitosti. Može se reći da se inflacija

8. min 309 syll/min

javlja tamo gdje je povjerenje u gospodarstvo slabo. Ona ne poznaje nacionalne granice. Promjene cijena energije, sirovina ili prijevoza u jednoj zemlji brzo utječu na druge. Suša u jednom dijelu svijeta može podići cijene/ hrane drugdje. Promjene na financijskim tržištima brzo se prenose među zemalja kroz međunarodne mreže. Zbog te međusobne povezanosti nijedno društvo se ne može potpuno izolirati od pritiska inflacije. To pokazuje važnost suradnje me-

đu državama. Zajednički problemi traže zajedničke strategije i disciplinu. Usklađivanje međunarodne monetarne politike, trgovinskih pravila i kriznog upravljanja ključno je za učinkovito ublažavanje učinaka inflacije. Dobra/ ekonomska politika traži i stručno znanje i povjerenje u institucije. Središnje banke mogu prilagoditi kamatne stope, upravljati likvidnošću i utjecati na očekivanja ljudi putem komunikacije. No hoće li te mjere biti učinko-

9. min 332 syll/min

vite ovisi o tome koliko se smatraju vjerodostojnima. Ponašanje ljudi prilagođava se ovisno o tome vjeruju li da su donositelji odluka predani stabilnoj ekonomskoj politici. Ako povjerenje oslabi, učinkovitost politike slabi. Pov/ratak vjerodostojnosti traje dugo i zahtijeva dosljednost i transparentnost. Donositelji odluka moraju objasniti zašto su određene mjere za suzbijanje inflacije potrebne, iako su nepopularne. Iako se kontrola inflacije rijetko javno hvali, vod-

stvo mora djelovati etično i dosljedno. Donositelji odluka moraju donositi mjere koje su neugodne za građane, ali nužne za stabilnu ekonomsku politiku, tako inflacija ostaje privremena neugodnost, a ne dugotrajna kriza. Ljudi jačaju eko/nomsku stabilnost kada djeluju disciplinirano, štede, razumno troše i usmjeravaju aktivnosti na produktivnost umjesto špekulacije. Obrazovanje je ključno. Kada ljudi razumiju kako se inflacija razvija, manje će odluke donositi iz straha ili glasina.

10. min 355 syll/min

SECTION A

Sjećanje na inflaciju nastavlja utjecati na društva dugo nakon povratka stabilnih cijena. Ljudi koji su doživjeli visoku inflaciju često usvajaju opreznije financijsko ponašanje. Više štede, opreznije ulažu i stabilnost procjenjuju na temelju iskustva, a ne eko/nomskik prognoza. Takav oprez je zdrava pojava jer podsjeća buduće generacije na važnost uravnotežene ekonomske politike. S druge strane, sjećanje s vremenom može izblijediti. Poboljšanjem uvjeta raste povjerenje, ali i spremnost na rizik. Kada oprez zamijeni pretjera-

ni optimizam, inflacija se može vratiti. Ovaj ciklus pokazuje da stabilnost nije trajno stanje, već je treba kontinuirano održavati. Održavanje stabilnih cijena zahtijeva stalnu pažnju, dosljednu političku i društvenu odgovornost. Inflacija ne utječe samo na gos/podarstvo, već i na političku klimu i društvenu povezanost. Rast cijena može smanjiti povjerenje ne samo u novac nego i u institucije. Ljudi počinju preispitivati razumiju li donositelji odluka njihove teškoće i ponašaju li se politički pravedno. Društvene

11. min 380 syll/min

napetosti rastu dok se različite skupine međusobno bore za očuvanje životnog standarda. Osjećaj povezanosti slabi, a zamjenjuju ga frustracija i nepovjerenje. Slabljenje društvene povezanosti može imati štetnije posljedice od ekonomskih učinaka. To pokazuje da inflacija mo/že prerasti iz ekonomske neravnoteže u politički i moralni problem. U zemljama u razvoju inflacija je često posljedica strukturnih društvenih problema, poput ograničene industrije, ovisnosti o uvozu ili nestabilnog financijskog sustava. Tada inflacija smanjuje dostupnost osnovnih pro-

izvoda i dovodi do širenja sivog tržišta. Ako se ne kontrolira, to usporava društveni razvoj godinama. Inflacija pokazuje koliko društvo može uskladiti svoje ciljeve s proizvodnim mogućnostima. Ona ne pokazuje samo ekonomsku neravnotežu nego i društvenu i instituci/onalnu napetost. Kada razlika između potrošnje i proizvodnje raste, inflacija popunjava prostor između očekivanja i stvarnosti. Podsjeća nas da se blagostanje ne može održavati samo obećanjima o budućnosti. Svako gospodarstvo ovisi o stvarnoj produktivnosti, učinkovitom korištenju

12. min 405 syll/min

resursa i povjerenju. Kada povjerenje oslabi, sustav se urušava. Kada ljudi ne znaju koliko njihov novac vrijedi, počinju sumnjati i u vrijednost svega ostalog. Inflacija je ogledalo društvenih odluka. Pokazuje kako se upravlja resursima, određuju prioriteti i kakve odluke ljudi donose. Sva/ka generacija te odluke donosi na svoj način. Neke rano prepoznaju inflaciju i prilagode ponašanje prije nego što šteta postane velika. Druge odgađaju reakciju nadajući se da će problem nestati, ali čekanje samo povećava troškove inflacije. Inflacija napreduje sporo pa je ljudi neko vri-

jeme zanemaruju, ali dovoljno brzo da poremeti sve kada se proširi. Prvi korak u borbi protiv inflacije jest prepoznati je. Ljudi moraju znati da inflacija utječe na sve odluke. Svi, od stručnjaka i donositelja odluka do građana, moraju razumjeti inflaciju jer se bez zajedničkog razumijeva/nja ne može potpuno kontrolirati. Znanje o osnovama ekonomije pomaže ljudima da razumiju svoja iskustva umjesto da reagiraju impulzivno. Jedan od problema inflacije jest privid blagostanja kod rasta cijena. Kada prihodi ili zarada nominalno rastu, može se činiti da je svima bolje. Ako taj rast

13. min 430 syll/min

samo pokriva veće troškove, napredak je prividan. Inflacija može prikriti ekonomsku stagnaciju iza većih i manje vrijednih brojki. Pravi napredak mjeri se stvarnim poboljšanjem životnog standarda, a ne vrijednošću novca. Razumijevanje te razlike je važno. Inflacija izaziva nesigurnost jer slabi predvidljivost. Ljudi više ne znaju/ što im njihov rad donosi. Veza između rada i nagrade, štednje i sigurnosti postaje nejasna. Frustracija prelazi u nezadovoljstvo, a ono slabi društvenu povezanost. Zato je borba protiv inflacije ekonomska potreba i moralna dužnost. Iako monetarna politika ima ključnu ulogu u kontroli inflacije, važna su i druga

područja upravljanja. Fiskalna disciplina, učinkovite javne usluge i jasna pravila pridonose stabilnosti. Kada vlade troše više nego što prikupe porezima i drugim poreznim prihodima ili kada neučinkovitost troši javna sredstva, neravnoteža potiče inflaciju. S druge strane, odgovorno upravljanje inflacijom jača po/vjerenje i smanjuje inflacijske pritiske. Zato su institucije važne u borbi protiv inflacije. Jasne mjere ekonomske politike su ključne. Kada su mjere jasno objašnjene, ljudi lakše prihvaćaju privremene teškoće povezane s kontrolom inflacije. Nesigurnost potiče špekulacije, dok jasna komunikacija potiče strpljenje. Do-

14. min 455 syll/min

nositelji odluka koji jasno izraze razloge, ciljeve i očekivane rezultate svojih mjera grade povjerenje. Čak i teške mjere mogu dobiti podršku javnosti ako ih ljudi razumiju kao nužne za stabilnu budućnost. Suprotno tome, šutnja ili nejasna komunikacija povećavaju strah. Kulture koje cijene štednju, kvalitetan rad i dugoroč/na ulaganja su otpornije. U društvima koja najviše cijene potrošnju inflacija može biti nestabilnija. Vrijednosti koje vode odluke pojedinaca oblikuju zajedničku stabilnost. Ekonomsko ponašanje povezano je s kulturom i politikom. Tehnologija također ima sve važniju ulogu u razvoju inflacije. Digitalna plaćanja i

automatizirane transakcije mogu povećati i učinkovitost i nestabilnost gospodarstva. Izazov modernih društava je iskoristiti brzinu tehnologije bez povećanja nestabilnosti. Kada inflacija raste, društva se mogu okrenuti ekstremnim rješenjima. Neki žele suzbiti inflaciju strogom kontrolom cijena i plaća. S druge strane, drugi žele/ agresivno ubrzati rast jer vjeruju da će veća proizvodnja vratiti ravnotežu. Oba pris dodatno pogoršati neravnotežu između ponude i potražnje.

15. min 480 syll/min